

EGYHÁZTÖRTÉNELMI ADATOK.

XCIX.

THOROCZKAI ISTVÁN REVERSALISA.

Thoroczkai István, az ősrégi toroczkó-szentgyörgyi Thoroczkai-család bárói ága megalapítójának, Thoroczkai János fogarasi főkapitánynak atyja volt s e dicső multu család róm. kath. ágából vette eredetét. Atyját, ép úgy, mint egyetlenegy fiát, Jánosnak hívták, anyja csicsó-kereszturi Torma Borbála volt. Thoroczkai István, mint Dobai István „Tisztesség oszlopa“ czimű könyvében olvassuk: „Első Apafi Mihály, Nemes Erdély Országi Regens Fejedelem Intimus Consiliarussa, és a Fejedelem mellett lévő mezei lovas Hadak Generalissa,“¹⁾ később aranyosszéki főtisztnek, ill. főkapitánynak neveztetett ki; meghalt 1712-ben.²⁾ Neje Kapi Borbára volt, kapivári Kapi Györgynek Bántfy Ágnestől született, idejére nagyobb leánya, ki az ev. ref. felekezet hitelveit vallotta. Kapi György Hunyad és Közép-Szolnok vármegyéknek főispánja, dúsgazdag és hatalmas főúr volt. Kapi Györgynek három leánya maradt, a kikről Dobai István id. könyvében ezeket írja: „Az elsőt, és idejére nagyobb, Nagyságos Kapi Borbárát vette a Toroczkó-szent Györgyi Baronatusban született Méltóságos Uri Ember, néhai ³⁾ Toroczkai István, — — — — —
— — — — — Másodikát, Nagyságos Kapi Máriát, vette Maros-Németi néh. Mélt. Gróf Gyulai Ferentz Ur ó Nagysága, hasonlóképen a fellyebb titulált Erdélyi Méltóságos Fejedelem Consiliarius, úgy Nemes Közép Szolnok Vármegyének Főispánja. ⁴⁾ — — — — A harmadikat, Nagyságos Kapi Annát, vet-

¹⁾ L. „Tisztesség Oszlopa“ írta Dobai István. A „Hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat“ megbízásából kiadta König Pál (Déva, 1885.), az 5. l.

²⁾ Nehány levele a gróf Gyulay-család marosnémeti-i levéltárában őriztetik.

³⁾ Dobai könyvét 1736-ban írta, vagy legalább zárszavait ekkor szerzé.

⁴⁾ Kővári L. szerint kükküllői főispán. L. „Erdély nevezetesebb családai“ (Kolozsvártt, 1854). I. az I. k. 102. l. Gróf Gyulai Ferencz 1702-ben Udvarhelyszék főkirálybírája volt, mint gr. Kálnoki Sámuelnek egyik hozzá intézett eredeti levelének czimezéséből látom: Illustrissimo Comiti Domino Francisco Gyulai de Maros Németi Incluctae Sedis Siculicalis Udvarhely Supremo Judici Regio stb.

te Néhai Szent-Mártoni Matskási Méltóságos Ur, Matskási Bóldizsár Úr, sokszor iterált Fejedelem Intimus Consiliariussa, és Nemes Belső-Szónok Vármegye Fő-Ispánja.“ Kapi György életét Cserei feljegyzései szerint is a dévai vár börtönében végezte be; 1838-ban a hagyomány még ismerte azt a követ, melyen a fogoly Kapi György ülni szokott.

Ezek után áttérhetünk jelen közleményem tárgyára, a Thoroczkai István által kiállított reversálisra, melyet Kapi Györgynek adott, midőn tőle leánya kezét megkérte. E reversális talán éppen az eredeti conceptus, a mely után készült maga az okmány; ez a Kapi-család feleszámú irataival együtt gondosan megőriztetett a gróf Gyulay-család ev. ref. ágának levéltárában, melyet a folyó év nyarán Kolozsvárról ide áthozattam s egyik osztályáról regestrumot készítettem. Itt következik az érdekes szöveg, mely az Erdélyben gyakorolt vallástürelemnek egyik szép tanubizonysága:

„En Thoroczkai István adom ez leveletem, Kapi Georgynek, mivel en Istennek rendeléséből, jeczeni (igy! j e g y z e n i helyett) akarom el magamnak az Kapi Georgy hajadon leányat, hogy azért csendessel lehessen elmejebennis az en tökelletes engedelmessegről (.) adván ezen leveletemt ily conditiokkal.

1. Hogy Kapi Borbálát se egy se más kigondolható alattomos és ki gondolt modókon, mostani megh ismerte eddig vallotta igaz Isteni ismereti szent való vallasaban hitiben, meg nem háborított, sem megh változásaban hitinek nem igiekezem, arra sem kenyszerittem sem kérém, (igy! k é r e m h.) sem erőltetem és sem kenyszergetóm semmi ki gondolt utakon és modókon, se maga se másók, se edes Anyja se Attyafiai sem Paterók vagy másók által, es semmi idegenseget se maga se Attyafiai se Anyja se másók által, vallasanak megh nem változásaért hozzaja nem mutatnak (talán mutatok), és semmi kenyszergetó alkalmatlanságokat, se nyughatatlan ösztökelleseket, es egieb akarmi szinek alatt való nyukhatatkottatást (igy!), el nem követek, sem kovetetek se maga se Paterók, Anyja¹⁾ és Attyafiai altalis, és azért sem kedvetlenseget, haragot mordsagot, es egieb szin ekreis²⁾ nem kenyszergetóm, változására vallasanak nem igiekezem magamis.

N. 2. Hogy vallasan való Calvinista Praedikatorrt tartani nem ellenzem, és azt semmi ki gondolt mesterseges szinek alatt, nem impedialom (.) praedikatiokra Isteni szolgálatokra valamikor akarja sza-

¹⁾ Ebből az következik, hogy Kapi Borbála edes anyja Bánffy Ágnes róm. kath. volt. Kapi Györgynek Éva nevű leánytestvére, mint apáczta, a nagyszombati zárdában élt. Több levele maradt meg a gr. Gyulay levéltárban.

²⁾ Ezt a szót nem tudtam elolvasni, talán szinesesekreis, s ez eset ben szines(ke d)ésekre is volna kiegészítendő.

bad akarattya szerent, el bocsattom valahova akariá (igy!), és kedve tartya, és valamikor Istennek szolgálni akar el bocsattom, es azt se egy se mas ki gondolható utakon semmi szín es praetextus alatt, nem impedialom, se magam se mások által, es azért semmi kedvetlenséget is érte fén (igy! f e n n helyett) nem tartok, vallásának böcztelenséget (igy! b e c s ü l e t é t helyett) mindenkben oltalmaztatom, lelkiismeretiben nem haborgatom vallasan valo Papoknakis Copulalásokra haylok es ha Isten gyermekekkelis¹⁾ megh áldana Kapi Borbalat (.) maga megh ismert mostani igaz Isteni tiszteletben Calvinista vallásán valo papnak, hogy megkereszteltesse és azon maga hitiben fel nevellye, és Calvinista scholabani²⁾ hogy szabadossan tarthassa, azon hitben nevelhesse meg engedóm semmi utakon modokon semmi ki gondolható színek és. (praetextusok alatt) sem arcealom sem impedialom (.) educatiojaból keze alól ki nem veszőm (.) se magát se gyermeket misere sem kenszergetóm, se bójtölésekre nem erőltetem (.) sőt inkább Calvinista papiait is böcsülettel látom, tartom, semmi kedvetlenséggel nem illetóm se magam se mások által, sőt vélek (igy! v é l ö k h.) eórómest conversal . . dom³⁾ és ugi alkalmaztatom mindenkben magamat hozzaik, valamint böcsületes emberhöz illik. Mindezeknek meg állasara esküszóm az elő Istenre, ki Atya Fiu es sz. lelek, szent háromságh egy bizony eórók Isten és valaninek (igy! v a l a m i n t helyett) meg alloja leszek, az igaz Isten engemet ugi segellyen, ugi adgia idvössegem(et) és halalom orajan is ugi csendes ki mulásomat. es mind Kapi Georgi ír s — két ághon lévő Attyafiai tólem el vehessek, s — kötelessegem alól Kapi Borbalat fel szabadithassak, ezen kötesem erejével, annak felette mind Kapi Georgi és két ágon lévő maradeki Attyafiai magam saját eós jóságomból is ha ezek ellen leg kissebekibenis (igy! l e g k i s e b b i k é b e n i s h.) Impingalnek⁴⁾, két ezer vert araniakat jóságomból Exequaltathasson és annj (igy! a n n i i , a n n y i h.) eó reszt el foglaltathasson, toties quoties, ha akarjak (.) magok saját erejekkélis megh vehessek es exequalhassak, mely ellen semmi ki gondolt és ez utan történhető akadaliokkal meg ne gatolathassok, melyben ha ki igiekeznekis (.) duplex poenajan maradjon, (? még) ki rekesztven ezekből minden Tervenyebeli (igy! t ö r v é n y e b e l i h.) Processust ad simplicem requisitionem (.) az Fejedelemnek is tartozanak brachiummal assistálni ezekben valo Executorinak (.) Azonban Kapi Borbalais és tóle leendő giermekim (.) és posteritasim (p o s t e r i t a s u n k h.) minden anyai és atyai eos, és kereset joktul ioszagoktul órókóssen úressek legienek, és enis semmi utan modon azokat illetó reszeket ne kereshessem, hancm órókóssen

¹⁾ Tehát mindkét nombeli gyermekkel.

²⁾ Aranyhaz s Bokajhoz legközelebb esett a szászvárosi ev. ref. Schola. melyet még Rákóczi György fejedelem alapított meg.

³⁾ A pontokkal jeleztem helyen az első betű k, a következő talán o.

⁴⁾ Impingere in aliquam culpam Páriz Pápai szerint a. m. „valami vétekben léledzeni“.

reszetlenek legienek, mind attyai szer . . . któl s- óket illethető reszeketis amittallyak.¹⁾

Ez kótesemnek es hitlevelennek anni ereje legien mintha az legitima el ertem volna, tartassek authentianak.“

Eddig tart az érdekes reversális, s mert csak fogalmány, névalírás nem rekeszti be; a papiros meglehetősen sárgás, a betűk egyenetlenek, — a lap első oldalán olvasható írás folyékonyabb, mint a hátulsó oldalon levő, mindkét oldalon néhány törlés is látható. A helyesírás alapelveiről leírónak gyarló fogalmai voltak. Az interpunctio és a magánhangzók jelelése hiányos és következetlen; az első hiányon ott a hol az értelem megkívánta, azzal segítettem, hogy a megkívántató pontozási jegyet zárjel közt kitettem. Az ö, ő, ű, ű magánhangzók felett rendszeren nem két pont vagy vonal, hanem csupán csak egy vonalka áll, ó t a leíró néha eo-val jelzi, p. o. e o s. A kezdő j-t j vagy i jelzi; a gy, ny: gi-nek, ni-nek van írva, p. o. u gi, i gi, — cs-t nem ts, hanem cs, dz-t ez jelenti. — A mássalhangzók kettőzése a vallás, vallásos szó kivételével szabálytalan. A hanyag mondatszerkezetnek több példáját tudnám felhozni. Latin szó aránylag nem sok fordul elő a közltem szövegben, ilyenek: Praedicator, Pater, schola, educatio, praetextus, legitima, authentia, processus, toties quoties, ad simplicem requisitionem, duplex poena, posteritas, brachium, executor, impingalni, impiedialni, arcealni, assistalni, amittalni. Érdekes kifejezés: j o k t u l i o s z a g o k t u l ó r ó k ó s s e n ú r e s s e k l e g i e n e k, — továbbá reszetlen (részetlen), a. m. a kik nem részesednek, részt nem kapnak. A jelentő mód jel. i. e. számában az első személy végzetének magánhangzója e helyett néhányszor ó (ö), p. o. illetóm, k é r ó m.

Közli Gr. KUCX GÉZA.

¹⁾ Tehát a mondott esetben a gyermekek s anyjuk se Kapi György se neje után ne örökölhessenek. Ennyire szigorú a közltem hitlivel.